

KAKO RAZGOVARATI S DJETOM O IZDRŽAVANJU KAZNE ZATVORA

Piše: Mia Krpan, mag.psych

Odluka o tome hoće li i kako razgovarati s djetetom o odlasku na izdržavanje kazne zatvora jednog roditelja ili o povratku iz zatvora prvenstveno je na roditeljima. Tema zatvora je osjetljiva i roditeljima može biti jako teško donijeti odluku o tome žele li djeci uopće reći gdje mu je roditelj i ako se na to odluče, koliki dio istine će otkriti. Vrlo je kompleksna situacija jer roditelj razmišlja o tome kako će se ta informacija odraziti na dijete, na njegove osjećaje i ponašanje, istovremeno razmišlja što će zajednica u kojoj živi misliti o njima kao o obitelji, što će o njima pričati, uz dodatne partnerske i osobne emocionalne poteškoće te financijske izazove. Često iz tog razloga roditelj koji ostaje s djetetom i roditelj koji odlazi na izdržavanje kazne zatvora odlučuju djetetu slagati ili sakriti istinu kako bi ga zaštitili. Djeca (bivših) zatvorenika mogu doživljavati nisko samopoštovanje, osjećaj izoliranosti i usamljenosti, ljutnje i/ili srama te su općenito izloženi riziku od narušavanja mentalnog zdravlja. Djeca koja su svjedočila uhićivanju roditelja također se nose s mislima koje mogu doprinijeti osjećaju straha, zbunjenosti, tuge i zabrinutosti.

Zašto (je bolje) reći istinu?

Laganje djetetu nije preporučljivo, preporučuje se djeci reći istinu jer se tako gradi odnos povjerenja s djetetom, uči se dijete da je govorenje istine važno, izbjegava se situacije u kojoj se dijete može osjećati zbunjeno i daje mu se poruka da to nije nešto čega se mora sramiti i što mora skrivati pred drugima. S iskrenim pristupom djeci se daje prilika i temelji za razvoj vještina iskrene komunikacije, konfrontiranja u teškim životnim situacijama i postavlja im se sustav vrijednosti koji uključuje iskrenost. Jednom kada dijete bolje razumije situaciju u kojoj se nalazi i ono i cijela obitelj, može se bolje prilagoditi novonastaloj situaciji i na pozitivan način primijeniti naučeno na neke buduće životne izazove. Djeca osjete kada se nešto drugačije događa oko njih, primijete emocije roditelja i bližnjih i za njih može biti jako zbunjujuće kada jedan roditelj odjednom nestane bez objašnjenja. Skloni su maštanju i brizi za voljene te bi mogli zamisliti puno gori scenarij od onoga koji se zapravo događa ako nemaju dovoljno informacija. Nisu rijetke situacije u kojima dijete misli da roditelj godinama „radi u Njemačkoj“. Cijelo to vrijeme dijete nešto sumnja i dobiva informaciju da oni kao obitelj imaju neku mračnu tajnu, ali ne zna točno što se događa. Po povratku roditelja „iz Njemačke“ ništa nije isto, ako nema dodatnog objašnjenja i život se samo nastavi dalje, dijete može ostati zbunjeno.

Koliko reći?

Koliki dio istine će roditelj reći djetetu ovisi o dobi, zrelosti i karakteru djeteta. U pravilu, što je starije dijete, to je važnije s njime što otvorenije razgovarati, odnosno pružiti više informacija. Djeca do pete godine ne mogu shvatiti npr. kompleksnost života i neke odnose između različitih pojava i događaja kao što to može dijete od sedam godina. Ipak, i dijete od pet godina može razumjeti što se događa ako je razgovor primjeren njegovoj dobi. Dijete će možda imati potrebu znati voli li ga ta osoba još uvijek, kada će se vratiti, gdje je bio cijelo vrijeme, je li mu bilo teško u zatvoru, je li bio gladan, što je jeo, je li ga što boljelo, je li loša osoba, je li dijete nešto krivo napravilo.

Kako reći da ide u zatvor ili da je bio u zatvoru

Nema jednog recepta kako reći djetetu da je roditelj ili osoba iz obitelji (bila) u zatvoru ili da odlazi na izdržavanje kazne, ali važno je i preporučuje se osigurati dovoljno vremena za taj razgovor kako bi dijete moglo postavljati pitanja, kako bi imalo dovoljno vremena za razumjeti situaciju i kako bi dobilo osjećaj da je sigurno i voljeno. Dobro je da razgovor s djetetom bude što jednostavniji i da se roditelj unaprijed pripremi što će reći. Djetetu se može objasniti da je roditelj napravio nešto krivo i loše no, da zbog toga nije loša osoba. Npr. ako se radilo o oružanoj pljački banke roditelj može reći: „Tata je uzeo novce koji nisu njegovi i pritom je imao kod sebe oružje. Nije nikoga povrijedio, ali to je bilo jako loše što je napravio. On tebe jako voli i ne želi da se ti osjećaš krivim zbog nečega što je on napravio.“ ili ako se radi o napadu na drugu osobu, pokušaju ubojstva, roditelju može reći: „Mama se osjećala loše, bila je ljuta na jednu osobu i ozlijedila ju je. To što je napravila je jako loše i zato je bila u zatvoru, kada odrasla osoba namjerno jako ozlijedi drugu osobu mora u zatvor. Ona nije loša osoba i jako te voli. Žao mi je što ti nisam ranije rekao, bojao sam se da će ti biti teško ako ti kažem, pogriješio sam i potruditi ću se odgovoriti ti na sva pitanja koja te zanimaju.“

Koliko dugo ga neće biti

Preporučuje se pažljivo reći i koliko dugo roditelja neće biti, a način kako, će ovisiti o dobi. U priručniku Udruge RODA „Neprekinuta veza“ navodi se sljedeće: „ Za malu djecu reći „vratit ću se za 3 godine“ može biti teško za razumjeti. U ovim slučajevima prilagodite odgovor, primjerice „vratit ću se kada budeš imao 7 godina“ ili „vratit ću se za 3 rođendana“ ili „još tri Božića pa ću biti kući“. Čak i kada se radi o dugoj kazni, za dijete je lakše čuti konkretan odgovor (npr. „kada se vratim ti ćeš već završiti školu i raditi“, nego apstraktne rečenice poput „još dugo dugo neću doći“).“ Zatvorsku sobu možete djetetu objasniti kao mjesto u kojem je krevet i ormarić, u kojem roditelj spava s još jednom osobom i ne može izaći kada god poželi. Svaki dan u isto vrijeme izlazi iz sobe kako bi otišao na obrok ili šetnju ili na posao koji tamo obavlja.

Što će se promijeniti kada ode u zatvor ili što će se promijeniti sada kada se roditelj vratio

Objasnite djetetu koje će promjene u njihovom životu donijeti zatvorska kazna roditelja, ili povratak roditelja iz zatvora, ali i koje će stvari ostati iste. Npr. „Nećemo moći vidjeti tatu svaki dan, ali moći ćeš mu svaki dan napisati u pismu kako se osjećaš i što se sve novo događa u školi, moći ćeš ga svaki dan nazvati i ispričati mu svoj dan“. U slučaju da je dijete saznalo da je roditelj bio odsutan jer je bio u zatvoru i sada se vraća u obiteljsku kuću, može ga se pripremiti na to da će mu možda trebati vremena da se opet zbliži s roditeljem i da je u redu ako mu treba vremena. Može se potaknuti dijete da postavlja pitanja o tome što misli da će se promijeniti, a što misli da će ostati isto s povratkom roditelja u život djeteta. Djeca koja nisu znala da je njihov roditelj bio u zatvoru mogu se osjećati prevareno, uzrujano i zbunjeno, a istovremeno mogu biti i uzbuđeni što im se roditelj vraća u život. Toj djeci će možda trebati vremena da se ponovo poveže s roditeljem, da razviju bliskost i povjerenje i da se otvore roditelju. Dijete ne treba prisiliti na ponovni kontakt ako se ne osjeća ugodno i treba poštivati ritam i tempo djeteta prilikom ponovnog uspostavljanja kontakta.

Koju poruku poslati djetetu prilikom razgovora

Na kraju razgovora djetetu objasnite koji su sve načini na koje može ostati u kontaktu s roditeljem koji odlazi u zatvor (ili koji se vraća iz zatvora, ali ne u obiteljski dom) – da mogu pričati putem telefona, pisati si pisma, crtati crteže, slati pakete i poklone te vidjeti uživo kada dođe u posjetu. Moguće je da dijete neće odmah tijekom razgovora imati pitanja već će se sjetiti pitanja za par sati ili dana i treba im dati do znanja da kada god se sjete da je roditelj tu za njih da o tome razgovaraju. Ako će dijete imati potrebu posjetiti roditelja u zatvor potrebno ga je jako dobro pripremiti: objasniti točno cijelu proceduru gdje će sve ići, koga će sve vidjeti, koliko će sve trajati, kako bi im se smanjila tjeskoba i ublažio osjećaj neizvjesnosti oko odlaska.

Zaključak

Jedna od važnih emocionalnih i fizičkih posljedica na „gubitak“ roditelja koji je otišao u zatvor može biti narušena privrženost između roditelja i djeteta. Kako djeci kojoj roditelj otpuže ili umre uglavnom podršku pruže različite osoba iz zajednice, škole, obitelji i prijatelja, u situaciji kada roditelj odlazi zbog zatvora toj djeci podrška iz zajednice izostane. Postoji određen rizik od potencijalnih dugoročnih posljedica na psihičko (osobito emocionalno) zdravlje. Stoga djetetu koje se suoči s roditeljevim odlaskom u zatvor odnosno povratkom iz zatvora, treba osigurati dovoljno podrške od strane drugih članova obitelji, savjetovatelja, škole, vrtića, prijatelja. Za roditelje i odgajatelje je važno znati da njihovoj djeci podrška škole i vrtića može značajno olakšati prilagodbu na situaciju kroz koju prolaze (primjerice, mogli bi uspostaviti dogovor da dijete kada odlazi posjetiti roditelja u zatvor može izostati iz škole taj dan).

Izradili smo i letak sa sažetim smjernicama za razgovor s djecom o ovoj temi, namijenjen roditeljima i skrbnicima te stručnjacima koji rade s njima, djecom i/ili obiteljima. Letak možete pročitati i preuzeti [ovdje](#).